

פִּירוּשׁ רַש"י לַתּוֹרָה

**A RÁSI KOMMENTÁR
A TÓRÁHOZ**

Új magyar fordítás

dr. Katcz Sándor és neje szül. Schwarcz Irén emlékére

Mózes második könyve

***Széfer Smot* – סֵפֶר שְׁמוֹת**

Kiadja az

EGYSÉGES MAGYARORSZÁGI IZRAELITA HITKOZSÉG

és a CHÁBÁD LUBAVICS

ZSIDÓ NEVELÉSI ÉS OKTATÁSI EGYESÜLET

BUDAPEST, 2010

KLASSZIKUS ZSIDÓ MŰVEK MAGYARUL

Szerkeszti Oberlander Báruch rabbi

9

Eddig megjelent kötetek:

1. *Sámuel imája – Zsidó imakönyv*
(Új magyar fordítás – 1996)
2. *Zsidó Biblia – Mózes öt könyve*
Joseph Hertz rabbi magyarázataival (reprint – 1996)
3. *Izrael fohásza – A zsidó újév imarendje*
(Új magyar fordítás – 1997)
4. *Sámson fohásza – Engesztelőnap imarendje*
(Új magyar fordítás – 1998)
5. *Az örökös éjszakája – Peszáchi Hágádá*
(Új magyar fordítás – 1999, 2009)
6. *Peszáchi Hágádá fonetikus átírással*
(Új magyar fordítás fonetikus átírással, útmutatóval – 2000, 2001)
7. *Mózes Imája – Sábessi imakönyv*
(Magyar fordítás és fonetikus átírás – 2006)
8. *Szemelvények Rásinak a Tórához írt kommentárjából*
(Új magyar fordítás – 2007–2008)

Megjelenik a JOODS HUMANITAIR FONDS támogatásával

© CHÁBÁD LUBAVICS EGYESÜLET, 2010

ISBN: 978-963-9743-19-9

Főszerkesztő

Oberlander Báruch rabbi

Szerkesztő

Köves Slomó rabbi

Georg (Gyuri) Katcz

Fordító

Feig András és Németh Yaakov

Szakmai lektor

Borbély Pál és Davidovics Jiszráél rabbi

Nyelvi lektor

Dr. Gergely István és Nagy Zsuzsanna

Megjelentette a CVT-aLapok Bt.

dr. Klár András

1075 Budapest, Wesselényi utca 4.

Bevezetés

A neve kezdőbetűiről Rási-ként ismert Rabbi Slomo ben Jichák (vagy: Slomo Jicháki), 1040–1105 között élt Franciaországban, Troyes városában. Bortermelés-sel foglalkozott, és emellett kora egyik legnagyobb tóratudósa volt.

Magyar nyelven először most jelenik meg egy teljes gyűjtemény Rásinak a Tórához írt magyarázataiból. Mindez *Georg (Gyuri) Katcz* ügyvéd úr jóvoltából, aki küldetésének tekinti Rási tanításának terjesztését, és szíven viseli kommentárjának magyar nyelvű kiadását. Teszi ezt szüleinek, *dr. Katcz Sándornak (Alexander)* és *Schwartz Irénnek* illetve a Soóban elhunyt nagyszüleinek és nagynénjeinek emlékére. Az ő nagylelkű támogatásának köszönhető, hogy a zsidó klasszikusok magyar nyelvű kiadásáról ismert kiadónk most ennek a jelentős műnek a kiadására is vállalkozhatott.

Rási, akit az egész zsidó világ autentikus szövegmagyarázónak ismeri el, a Bibliához és a Babiloni Talmudhoz írt kommentárokat. Az ő Tóra-kommentárja volt az első, nyomtatásban megjelent héber nyelvű könyv (Reggio Calabria, 1475). Kommentárja szinte minden hagyományos héber Tóra-kiadásban benne van. Rási olyan népszerűvé vált, hogy más rabbinikus kommentárok kinyomtatásához is a „Rási-írás”-ként ismert betűkészletet használják. (Ez nem azt jelenti, hogy maga Rási ilyen betűkkel írt volna, hanem csak azt, hogy a nyomdászok ilyen betűkkel szedték kommentárját.)

Rási a zsidó történelem egyik legnehezebb korszakában élt. Végigszenvedte a Nyugat-Európán végigdúló első keresztes hadjáratot, s élményeit szívettpő liturgikus versekben örökítette meg. Fia nem volt, volt viszont három rendkívül tanult leánya. Kései kéziratái közül jó néhány lányai leírásában maradt ránk. *Báálé-Hátoszáfot* (Talmud-kommentátorok) néven emlegetett vejei és unokái a következő nemzedékek legkiválóbb nyugat-európai akadémiáinak vezetői voltak.

Rási Tóra-kommentárjai hagyományos és kritikai módszerek bonyolult kombinációjára épülnek. Rási sok esetben híven idézi egy-egy vers talmudi értelmezéseit, míg más esetekben inkább a betű szerinti magyarázatot választja. Ez a látszólagos következetlenség számos későbbi tanulmányozóját készítette arra, hogy valamilyen mélyebb rendszert keressen ebben. A lubavicsi rebbe például egy olyan értelmezési rendszert állított fel, mely szerint Rási elsősorban a Biblia egyszerű jelentését magyarázza, és csak azokban az esetekben folyamodott a homiletikai értelmezés eszközeihez, ha azok a szöveg egy nehezen érthető részének egyedüli magyarázatát adják.

A hagyományos értelmezések idézésekor a klasszikus rabbinikus irodalom széles spektrumát veszi igénybe, köztük a Talmud mellett a tárgumokat (amelyek fontos támpontként szolgálnak számára a homályos értelmű héber szavak lefordításában), a homiletikai és halachikus Midrást. Annak ellenére, hogy minden magyarázata valamilyen forrásra alapul, az itt közölt fordításban csak egyes helyeken jeleztük e forrásokat, mivel mindegyik jelölése túlságosan növelte volna a terjedelmet.

Rási sok esetben a héber szavakat általa „lááz”-nak nevezett korabeli francia megfelelőikkel fordította, miáltal a középkori francia nyelv egyik legkorábbi írásos feljegyzése is neki köszönhető. Gyakran idézi két spanyol zsidó tudós, Menáchem ben Szruk és Dunas ben Labrat lexikográfiai és nyelvtani munkáit.

Kijelenthető, hogy Rási a legkiválóbb tanítók képességeivel rendelkezett. Megérezte, hol találják majd nehezen érthetőnek a tanulók az anyagot, és olyan magyarázatokat adott, amelyeknek mind a kezdők, mint a tapasztalt tudósok hasznukat vehetik. Itt jegyezzük meg, hogy értelmezéseiben Rási egyes helyeken az idézett mondatrészletet beépíti magába a magyarázatba, másutt viszont az idézett szó vagy szavak után új mondatral kezdi kommentárját.

Az itt közreadott fordításhoz több héber kommentárt és angol fordítást is felhasználtunk, ilyen például a *Sáj lámorá* (Jeruzsálem, 2003), Chájim Dov Chavel rabbi tudományos Rási kiadása és kommentárja (Jeruzsálem, 1982), a *The Metsudah Chumash/Rashi* (New Jersey, 2001), a *Mesorah Publications Ltd.* (New York, 1995) kiadása és a *The Pentateuch and Rashi Commentary, The Jewish Publication Society* kiadása (Philadelphia, 1949).

Kiadásunkban a magyar fordításba ágyazva szerepel Rási eredeti héber szövege, hogy ezáltal még könnyebben lehessen azonosítani a héber szövegrészek magyar megfelelőit. E fordítási-szerkesztési elvet még olyan esetekben is betartottuk, amikor az eredeti héber mondat szórendjének hű követése kicsit nehezebben megérhető szórendet eredményezett a magyar fordításban. Legyen az olvasó jutalma e nehézségekért a Szentírás nyelvének jobb megértése, gyakorlása.

A most megjelent kommentárnak előfutára volt az 1998–99-ban megjelent rövid Rási válogatás, amely annak idején a *Gut Sábesz* hetilap harmadik évfolyamában jelent meg, és a 2007–08-ban megjelent *Szemelvények Rásinak a Tórához írt kommentárjából* című sorozat. A közreadott mű már tartalmazza a teljes hetiszakaszhéber és magyar szövegét is. Külön fejezzük ki köszönetünket *Dr. Klár Andrásnak* is, aki könyvkiadási munkánkban mindig mellettünk áll!

A kommentár kiadásával nagy feladatra vállalkoztunk, és ehhez kérjük az Önök segítségét is. Megjegyzéseiket, észrevételeiket kérjük, juttassák el hozzánk a *rasi@zsido.com* email címre.

Budapest, 5770. tévét 24.

Oberlander Báruch

פְּרֻשַׁת פְּקוּדֵי (2Mózes 38:21–40:38.) *Pkudé*

A hetizakasz tartalmából

- Mózes számba veszi a nép által a Szentélylátör építésére adományozott aranyat, ezüstöt és rezet. Becálél, Oholiáb és segédek elkészítik a nyolc papi ruhadarabot – az *éfod*-ot (kötényszerűt), a *chosen*-t (melldísz), a *móil*-t (köpenyt), a *cic*-et (aranylemezt), a süveget, a köntöst, az övet és a nadrágot – úgy, ahogyan korábban (2Mózes 28.) az Örökkévaló Mózesnek meghagyta. (2Mózes 38:21–39:31.)
- Az elkészült Szentélylátort annak minden alkotóelemével együtt Mózes elé viszik, aki felállítja, majd felkeni azt a különleges, erre a célra készített olajjal, Áront és négy fiát pedig pappá avatja. Egy felhő jelenik meg a Szentélylátör fölött, jelezve, hogy az Isteni Jelenlét eljött, hogy benne lakozzék. (2Mózes 39:40–40:38.)

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁפַּן הַעֲדַת אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה, עֲבֹדַת הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן. (שמות לח, כא)

Ez a hajléknak, a bizonyosság hajlékának elszámolása, amint Mózes rendeletére el lett számolva a leviták munkájával, Itámár, Áron főpap fia által. (2Mózes 38:21.)

בַּפְּרָשָׁה זוֹ נִמְנָו כָּל מִשְׁקָלֵי נְדָבַת הַמִּשְׁכָּן – **Ez a [z]... elszámolása...** – Ez a szakasz a Szentélylátörhöz való hozzájárulásokat súly szerint sorolja fel; – לְכֶסֶף – az ezüst, az arany és a réz. – וְנִמְנָו כָּל כְּלָיו – [A Szentélylátör] eszközei is mind felsoroltatnak, – לְכָל עֲבוּדָתוֹ – mindegyik a maga funkciójával együtt.

...a Hajléknak (háMiskán), a Bizonyosság Hajlékának (Miskán)... – שְׁנֵי פְעָמִים – A „Miskán” [szó] itt kétszer van megemlítve. – רָמַז לְמִקְדָּשׁ – Ez utalás a Szentélyre, – שְׁנַתְּמִשְׁכָּן – amelyet „zálog”-ként vett el [az Örökkévaló] (sönitmáskén), – בְּשְׁנֵי חֲרָבָנִין – azáltal, hogy kétszer elpusztította – עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שָׁל – Izrael bűnei miatt.

...a Bizonyosság Hajlékának... – עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל – Azért nevezik így, mert bizonyítékul szolgál Izrael számára, – שְׁוֹתֵר לְהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – hogy Isten elnéző volt velük – עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל – az [arany]borjú bűnét illetően, – שְׁהָרִי הַשְּׂרָה – mert [a Miskán által] az Ő Söchiná-ját (Isteni Jelenlétét) – בִּינֵיהֶם – közibük helyezte.

...a leviták munkájával... – פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וְכָלֵו – A Szentélylátörnek és eszközeinek minden számba vett darabjáért – הִיא עֲבוּדָה הַמְּסוּרָה – a leviták feleltek a sivatagban; – לְשֵׂאת וְלְהוֹרִיד – [az ő dolguk volt]

vinni, szétszedni – וּלְהַקִּים – és felállítani; – אִישׁ אִישׁ לְמִשְׁאוֹ הַמִּפְקָד עָלָיו – minden egyes személynek a rárótt feladatot kellett elvégeznie, – כְּמוֹ שְׂאֵמֹר בְּפֶרֶשֶׁת נִשָּׂא – amint az *Nászo* hetiszakaszában szerepel.¹

בְּיַד אֵיתָמָר – ...Itámár... által. – הוּא הָיָה פֹּקִיד עָלֵיהֶם – Ő volt megbízva felügyeletükkel; – לְמַסֹּר לְכָל בֵּית אָב – ő osztotta ki minden atyai családnak – עֲבוּדָה – a feladatot, amelyért azok felelősek voltak.

וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטֵּה יְהוּדָה, עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות לח, כב)

Becálél, Uri fia, Hur unokája Jehudá törzséből elkészítette mindazt, amit megparancsolt az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 38:22.)

Becálél, Uri fia stb. elkészítette mindazt, amit megparancsolt az Örökkévaló Mózesnek. – אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֵין כְּתִיב כָּאן – Nem az van írva: „...amit Mózes megparancsolt”, – אֲלָא – hanem „...mindazt, amit megparancsolt az Örökkévaló Mózesnek”, – אֲפֻלּוּ דְרַבִּי שְׁלֵא אָמַר לוֹ רַבּוֹ – hiszen még azokról a dolgokról is, amit nem mondott neki a mestere [Mózes], – הַסְכִּימָה דְעֵתוֹ לְמַה שְׁנֵאָמַר לְמֹשֶׁה בְּסִינַי – helyes meggyőződéssel volt, úgy, ahogy Mózesnek lett mondva a Szináj hegyén. – כִּי מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה בָּלִים וְאַחַר כֵּן – Hiszen Mózes úgy parancsolta Becálélnek, – מִשְׁכָּן – hogy először a kegytárgyakat készítse el, és utána a Sátor [abban a sorrendben, ahogy fent le van írva²]. – אָמַר לוֹ בְּצִלְאֵל – Azonban Becálél azt mondta neki: – מְנַהֵג הָעוֹלָם לַעֲשׂוֹת תְּחִלָּה בֵּית – „A világ rendje, hogy először a házat készítik el, – וְאַחַר כֵּן מְשִׁים בָּלִים בְּתוֹכוֹ – és csak utána helyezik bele a tárgyakat!” – אָמַר לוֹ – Erre azt válaszolta [Mózes]: – כֵּן שְׂמַעְתִּי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – „[Igazad van, mert valóban] Így³ hallottam az Örökkévaló szájából!⁴ – אָמַר לוֹ מֹשֶׁה – és folytatta Mózes: – כִּי בְּנֻדָּי כֵּן צִוָּה לִי הַקְּדוֹשׁ – árnyékában (*böcél*) Istennek (*Él*) lehettél,⁵ – בָּצַל אֵל הָיִיתָ – mert tényleg így parancsolta meg nekem az Örökkévaló. – וְכֵן עָשָׂה – És így is készítette: – וְאַחַר כֵּן עָשָׂה בָּלִים – először a Sátor – הַמְשָׁכָן תְּחִלָּה – majd a kegytárgyakat.⁶

¹ 4Mózes 4.

² Először a kegytárgyak (2Mózes 25:10-40.) és csak azután a Sátor (uo. 26:1-27:19.).

³ Vagis ebben a sorrendben.

⁴ Először a Sátor és csak azután a kegytárgyak (uo. 31:7-9.).

⁵ Böcél+Él=Böcálél.

⁶ Mózes előbb említette a Sátor eszközeinek a készítését, mert azok a fontosabbak és azokat szolgálja a *Miskán* építménye, de az elkészítés sorrendjében valóban a Sátor van előbb. (*Gur Árje*)

כָּל הַזָּהָב הָעָשׂוּי לְמִלְאָכָה בְּכָל מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ, וַיְהִי זֶה־בַּהֲנוּפָה תִשַׁע וְעֶשְׂרִים כֶּכֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. (שמות לח, כד)

Mind az arany, ami fel lett dolgozva a műre az egész szent munkánál, a felajánlott arany huszonkilenc kikár és hétszázharminc sekel volt a szent sekel szerint. (2Mózes 38:24.)

וּמְנָה שֶׁל קֹדֶשׁ – Egy *kikár* az hatvan *máne*,⁷ – שְׁשִׁים מְנָה – ...*kikár*... – כֶּכֶר – ám a Szentélyben alkalmazott *máne* – כְּפֹל הִיָּה – kétszerese volt [a közönséges *máne* súlyának], – הָרִי הַכֶּכֶר מֵאָה וְעֶשְׂרִים מְנָה – ennek következtében egy *kikár* egyenlő százhusz [közönséges] *máné*-vel. – וְהַמְנָה עֶשְׂרִים וְחַמְשָׁה סְלָעִים – Egy *máne* az huszonöt *szelá* (*sekel*), – הָרִי כֶּכֶר שֶׁל קֹדֶשׁ – vagyis a Szentély *kikár*-ja – שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שֶׁקֶלִים – háromezer *sekel*.⁸ – אֲזֵיכֵן מְנָה בְּפִרְוֹטוּט – Azért számolja [a szöveg] külön egységeként – כָּל הַשֶּׁקֶלִים שֶׁפָּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מְשֻׁלְשֶׁת אֲלָפִים – azokat a *sekeleket*, amelyek nem tesznek ki háromezret, – שְׂאִין מְגִיעִין לְכֶכֶר – mert ezek nem tesznek ki egy *kikár*-t.

בָּקַע לְגִלְגָּלַת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, לְכָל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמְעָלָה לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְחַמְשִׁים. (שמות לח, כו)

Fejenként egy beká, vagyis egy fél sekel a szent sekel szerint, mindazoktól, akik átmentek a megszámláláson, húsz évestől fölfelé, megfelelően hatszázháromezer-ötszázötven személynek. (2Mózes 38:26.)

– Ez a *sekel* felének megfelelő súly neve. – *...beká...*⁹ – בָּקַע – שֵׁם מְשֻׁקֵּל שֶׁל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל –

– כֶּךָ הָיוּ יִשְׂרָאֵל – **...hatszázezer... személynek stb.** – אַחַר שֶׁהוּקָם – és ez volt a számuk – וְכֶךָ עָלָה מִנְיָנָם – Ennyien voltak az izraeliták, – [amikor újra megszámlálták őket] *Vájdábér* [vagyis *Bámidbár*] könyvében.¹⁰ – וְאֵף עֲתָה בְּנִדְבַת – És most is, a Szentélyátorhoz tett felajánlások idején, – כֶּךָ הָיוּ – ennyien voltak. – וּמִנְיָן חֲצָאֵי הַשֶּׁקֶלִים שֶׁל שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף – A félsekelekből összejött mennyiség 600.000 emberre – עוֹלָה מֵאֵת כֶּכֶר – összesen 100 *kikár*-t tett ki, – כָּל אֶחָד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת

⁷ Kb. 27 kg.

⁸ 25x120= 3.000.

⁹ A *beká* szó itt nem a *bökia* (törés) szó jelentésével értelmezhető, hiszen törni nem csak pontosan két félre lehet.

¹⁰ 4Mózes 1:46.

אֲלָפִים שֶׁקְלִים – minden *kikár*-t 3.000 *sekel*-lel [számolva].¹¹ – כִּי־צַד – Hogyan jön ez ki? – שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף הַצָּאִין – 600.000 félsekeles, – הָרִי הַזֶּה שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת אֶלֶף שֶׁלָּמִים – ami 300.000 egész *sekel*, – הָרִי מֵאֵת כֶּכֶר – az 100 *kikár*.¹² – וְהִשְׁלִשְׁתָּ אֲלָפִים נְחֹמֶשׁ מֵאוֹת – A maradék 3.550 félsekeles – עוֹלִין אֶלֶף וְשֶׁבַע מֵאוֹת נְחֹמֶשׁ וְשֶׁבַע עִים – összesen 1.775 egész *sekel*-t ad ki.

וְהִי מֵאֵת כֶּכֶר הַכֶּסֶף לְצַקֵּת אֶת אֲדָנֶי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדָנֵי הַפְּרֹכֶת, מֵאֵת אֲדָנִים לְמֵאֵת הַכֶּכֶר כֶּכֶר לְאֲדָן. (שמות לח, כז)

És száz kikár ezüst szolgált a szentély talapzatainak és a függöny talapzatainak megöntésére; száz talapzat száz kikárból, egy kikár egy talapzatra. (2Mózes 38:27.)

לְצַקֵּת – ...megöntésére... – כְּתִרְגוּמוֹ לְאַתְכָּא – Onkelosz fordításában: „löátáchá”.¹³

שֶׁל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן – A Szentélyszátor deszkáihoz; – שֵׁהֶם אַרְבָּעִים וְשִׁמוֹנֶה קְרָשִׁים – összesen 48 deszka volt, – וְאֲדָנֵי הַפְּרֹכֶת אַרְבָּעָה – plusz 4 talapzat a függönyhöz, – הָרִי מֵאָה – ami összesen 100 [arany talapzat]. – וְכָל שְׂאָר – Ami a többi talapzatot illeti, – נִחְשֶׁת כְּתִיב בָּהֶם – a Tóra „réz”-ként említi ezeket.

וְאֵת הָאֶלֶף וְשֶׁבַע הַמֵּאוֹת נְחֹמֶשׁ וְשֶׁבַע עִים עָשָׂה נוֹיִם לְעִמּוּדִים, וְצִפָּה רְאִשֵׁיהֶם וְחִשֵּׁק אֲתָם. (שמות לח, כח)

És az ezerhétvenöt sekelből készítette a horgokat az oszlopok számára, és bevonta tetejüket, és összezsatolta őket. (2Mózes 38:28.)

וְצִפָּה רְאִשֵׁיהֶם – ...és bevonta tetejüket... – שֶׁל עִמּוּדִים מֵהֶן – Az oszlopok tetejét bevonta belőlük (a maradék ezüsből), – שֶׁבְּכֻלָּן כְּתִיב – mert ezekkel (az oszlopokkal) kapcsolatban ez áll [a Tórában]:¹⁴ – וְצִפָּה רְאִשֵׁיהֶם נְחֹשֶׁת וְהֵם כֶּסֶף – „...és tetejük bevonata és pántjaik ezüsből.”

וּמִן הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בְּגָדֵי שָׂרָד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ, וַיַּעֲשׂוּ אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות לט, א)

¹¹ Lásd a 2Mózes 38:24-hez írt Rási-kommentárt.

¹² 100x3.000=300.000.

¹³ Vagyis nagyon nagy hőmérsékleten felolvasztani, majd forma szerint kiönteni.

¹⁴ Uo. 38:19.

A kékbíorból és a pirosbíorból és a karmazsinból készítették a szolgálati ruhákat, szolgálatra a Szentélyben; és elkészítették a Szentély ruháit Áron számára, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 39:1.)

יש לא – A kékbíorból és a pirosbíorból stb. – ומכאן אני אומר – És ebből következtek arra, – ושאין בגדי שרד הללו בגדי כהנה – hogy ezek a szolgálati ruhák nem papi ruhadarabok, – ששבגדי כהנה היה שש – ugyanis a papi ruhadarabok tartalmaztak lent.¹⁵ – אלא הם בגדים – Ezek inkább olyan ruhák, – בשעת סלוק מסעות – amelyekkel a kegytárgyak voltak betakarva, – שלא היה בהם שש – [és] amelyek nem tartalmaztak lent.¹⁶

וירקעו את פחי הזהב וקצץ פתילים לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש, מעשה חשב. (שמות לט, ג)

Kinyújtották ugyanis az aranylemezeket, és abból vágtak fonalakat, hogy bedolgozzák a kékbíbor, a pirosbíbor és a karmazsin közé, meg a bisszus közé szövőmunkával. (2Mózes 39:3.)

וירקעו – Kinyújtották (vájráku)... – כמו לרוקע הארץ – Mint [a következő versben]:¹⁷ „Aki kiterítette (löröká) a földet...” – [Ez úgy értendő,] ahogyan Onkelosz fordítja: „kikalapálták.” – טסין היו מרדדין מן הזהב – Lemezeket kalapáltak ki az aranyból. – אישטינדרר א בלעז – Franciául *estendre* (kikalapálni). – היאך היו – Vékony lemezek. – פאן הוא מלמדך – Itt [a Tóra] megtanítja, – טסין דקות – hogyan szőtték össze az aranyat a szálakkal: – מרדדים טסין – vékony lemezeket kalapáltak ki, – וקוצצין מהן פתילים – amelyekből [aztán] szálakat vágtak – לאורך הטס – a lemezek hossza mentén, – לעשות אותן פתילים – hogy ezeket az [arany]szálakat – מערבים עם כל מין ומין – mindegyik fajta [anyagszállal] külön összekombinálják – בחשן ואפוד – a melldísz és az *éfod* számára, – שגאמר בהן – huot aqod sel zehb em ssha – amelyekkel kapcsolatban az „arany” említettett;¹⁸ – וכן עם כל מין ומין – és ilyen [arányban] a többi fajta [esetében] is, – שכל המינים חוטן כפול ששה – mert

¹⁵ Lásd *uo.* 39:27–29.

¹⁶ Lásd fentebb a 31:10-hez írt Rási-kommentárt.

¹⁷ *Zsoltárok* 136:6.

¹⁸ 2Mózes 28:6., 15.

mindegyik fajtából készült sodrat hatszoros fonatú volt,¹⁹ – וְהָזָהָב חוּט שְׁבִיעֵי עִם כָּל –
 אָחָד וְאָחָד – és ott volt az arany mindegyikben, mint a hetedik szál.

וְאֵת הַמְצַנְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֵת פְּאָרֵי הַמְּגַבְעוֹת שֵׁשׁ, וְאֵת מְכַנְסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מִשְׁוֹר. (שמות לט, כח)

És a süveget bisszusból és a magas dízsüvegeket bisszusból és a len alsóruhákat sodrott bisszusból. (2Mózes 39:28.)

תְּפָאֶרֶת – ...és a magas dízsüvegeket bisszusból... – וְאֵת פְּאָרֵי הַמְּגַבְעוֹת
 הַמְּגַבְעוֹת – [A „pááré hámigbáot” ugyanaz, mintha az lenne írva] „tiferet
 hámigbáot”; – הַמְּגַבְעוֹת הַמְּפּוֹאָרוֹת – [vagyis:] díszes süvegeket.

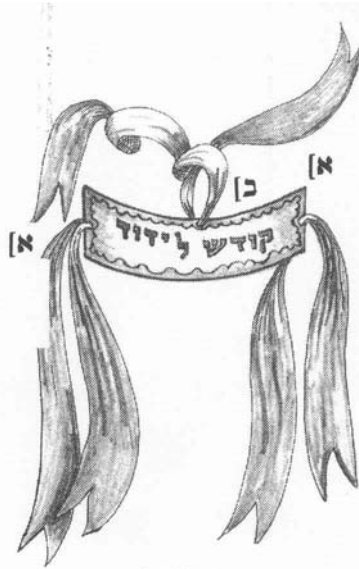
וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת לְתַת עַל הַמְצַנְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות לט, לא)

És adtak reá kékbíbor zsinórt, hogy megerősítsék [a cic-et, a homlokdísz] a süvegen felülről, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 39:31.)

וְעַל – ...hogyan megerősítsék a süvegen felülről... – לְתַת עַל הַמְצַנְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה
 עַל הַמְצַנְנֶפֶת – Zsinórok segítségével – הָיָה מוֹשִׁיבוֹ – rögzítette [a cic-et] – יְדֵי הַפְּתִילִים
 כְּמִין כְּתָר – a süvegre, mint valami koronát.

– וְאֵי אֶפְשָׁר לוֹמַר – Azt [azonban] mégsem mondhatjuk, – הוֹצִיץ עַל הַמְצַנְנֶפֶת – hogy
 maga a cic a süvegen volt, – שֶׁהָיָה בְּשֹׁחֵיטָה קְדָשִׁים שְׁנִינּוּ – ugyanis a [Talmud *Zváchim*
 traktátusában] *Schitát kodásim* fejezetében azt tanultuk, – שֶׁעָרֹו הָיָה נִרְאָה בֵּין צִיץ –
 לְמַצְנֶפֶת – hogy [a főpap] haja látható volt a cic és a süveg között, – שֶׁשָׁם מְנִיחַ תְּפִלִּין –
 ami az a hely volt, ahol a *tfilin*-jét viselte, – וְהוֹצִיץ הָיָה נָתוּן עַל הַמְצַח – a cic pedig a
 homlokára volt helyezve. – הָיָה הַמְצַנְנֶפֶת לְמַעְלָה – Vagyis a süveg magasan volt [a
 fején], – וְהוֹצִיץ לְמַטָּה – a cic pedig lejjebb.

¹⁹ Vagyis saját anyagából hat szálát tartalmazott.

A cic

– „...a süvegen felülről”? – על המצנפת מלמעלה – Akkor hogy magyarázzuk azt, hogy – וימהו – Egy másik kérdés, amit ezzel kapcsolatban megfogalmazódott bennem: – ועוד הקשיתי בה – Az áll itt [a szövegben], hogy – פאן הוא אומר – „És adtak reá kékbíbor zsinórt,” – ויבְעִינָן הַצְּנוּפָה הוא אומר – abban a részben pedig, ahol a parancs elhangzik, ez áll: – וְשִׂמְתָּ אוֹתוֹ עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת – „És erősítsd kékbíbor szalagra.”²⁰

– ואומר אני – Azt mondom:²¹ – פְּתִיל תְּכֵלֶת זֶה – Ez a kékbíbor zsinór – חוּטֵין הֵן – valójában szálakból áll, – לְקִשְׂרוֹ בָּהֶן בְּמִצְנַפַּת – amelyekkel [a cic-et] a süveghez erősítik. – מֵאֵינָן לְאֵינָן לְפִי שֶׁהֲצִיץ אֵינּוּ אֶלָּא – A cic ugyanis csupán fültől fülig fut, – וְהָיוּ קְבוּעִין בּוֹ – és mivel erősítené azt [a főpap] a homlokára? – וְיִבְמָה יִקְשְׂרֵנוּ בְּמִצְחוֹ – Kékbíbor szálakat illesztettek bele – לְשֵׁנֵי רִאשׁוֹ – a két végén – וְתוֹלְהוּ – és a közepén, – שֶׁבָּהֶן קוֹשְׂרוֹ – amelyek segítségével ráerősítette – וְשֵׁנֵי חוּטֵין – és lelógatta a süvegéről, amikor az a fején volt. – אֶחָד מִמַּעַל – egy a külső oldalán – וְכֵן בְּאִמְצָעוֹ – és egy alatta, a homlok felől, – וְאֶחָד מִתַּחַת לְצַד מִצְחוֹ – és ugyanígy a közepénél, – שֶׁכֵּן הוּא נוֹחַ לְקִשּׁוֹר – mert így könnyebb felerősíteni, – וְאֵין – és nem bevett dolog valamit kevesebb mint két szállal felerősíteni. – עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת – Ezért áll [a szövegben]: – „...kékbíbor szalagra,”²² – וְעָלְיוֹ פְּתִיל תְּכֵלֶת – és „...rajta”²³ egy kékbíbor szál [volt].”²⁴ – וְקוֹשֵׁר

²⁰ Uo. 28:37.

²¹ Ezeknek a látszólagos ellentmondásoknak a feloldására.

²² Uo.

מֵאַחֲרָיו לְמוֹל עֲרָפוֹ – Most az összes [szál] két végét összeköti – רָאשֵׁיהֶם הַשְּׁנַיִם כֶּלֶן יַחַד – hátul, a tarkóján, – וּמוֹשִׁיבוֹ עַל הַמְּצַנְנֹת – és ráhelyezi a süvegére.

– וְאַל תִּתְמַה שְׁלֵא נֹאמֵר – Ne csodálkozzunk azon, hogy nem azt olvassuk: – שְׁהָרִי – hiszen több volt, – פְּתִילֵי תְּכֵלֶת – „kékbíbor gyapjúszálak,” – בְּחֶשֶׁן וְאַפֹּד – a melldíszel és az éfod-dal kapcsolatban is: – וַיְרַכְסוּ אֶת הַחֶשֶׁן וְגוֹמֵר – „És hurkolják a melldísz stb. [kékbíbor zsinórral],”²⁵ – וַיַּעַל כְּרֶחֶךְ – és azt nyilvánvalóan el kell ismernünk, – פְּחוֹת הָיָה שְׁהָרִי בְּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֶשֶׁן – hogy nem kevesebb, mint két [zsinór] volt, – מֵימֵל אֶת הַחֶשֶׁן – mivel a melldísz két [alsó] sarkán – הָיָה שְׁתֵּי טַבְּעוֹת הַחֶשֶׁן – volt a melldísz két gyűrűje, – וּבְשְׁתֵּי כְּתָפוֹת הָאֶפֹּד – és az éfod két vállsiján – הָיָה שְׁתֵּי טַבְּעוֹת הָאֶפֹּד – volt az éfod két gyűrűje, – שְׁכָנְגָדָן – szemben azokkal [vagyis a melldísz gyűrűivel]. – וּלְפִי דְרָךְ – És amilyen módon [a melldísz] fel volt erősítve, – אַרְבָּעָה חוּטֵינָהּ הָיוּ – négy zsinór volt.²⁶ – וּמִכָּל מְקוֹם – De semmilyen körülmények között – פְּחוֹת מִשְׁנַיִם אֵי אֶפְשָׁר – nem lehetett kettőnél kevesebb.

וַתִּקַּל כָּל עֲבֹדַת מִשְׁפַּן אֱהָל מוֹעֵד, וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה בֶּן עֶשׂוֹ.
(שמות לט, לב)

És befejeződött a Találkozás Sánta Hajlékának minden munkája. És Izráel fiai teljesen úgy cselekedtek, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek, akként cselekedtek. (2Mózes 39:32.)

– וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל – És Izráel fiai teljesen úgy cselekedtek... – אֶת הַמְּלָאכָה – A[z előbb említett] munkálatokat [illetően], – כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגוֹמֵר – amint megparancsolta az Örökkévaló stb.

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁפָּן אֶל מֹשֶׁה אֶת הָאֱהָל וְאֶת כָּל פְּלִיּוֹ, קַרְסָיו קַרְשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֲדָנָיו.
(שמות לט, לג)

És elhozták a Hajlékot Mózeshez, a Sántát és összes kegytárgyát, kapcsait, deszkáit, reteszdíjait, oszlopait és talapzatait. (2Mózes 39:33.)

²³ Azaz a cic-en.

²⁴ És ebből a magyarázatból az is kiderül, hogy mindkét mondat igaz, mert a cic alatt is és fölött is volt szalag.

²⁵ Uo. 28:28.

²⁶ Hiszen minden egyes gyűrűbe bele volt fűzve egy.

שְׁלֵא הָיָה יְכוּלִין לְהַקִּימוֹ – És elhozták a Hajlékot stb. – mert nem tudták azt felállítani. – **וְלִפִּי שְׁלֵא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בַּמִּשְׁכָּן** – És mivel nem végzett Mózes semmilyen munkát a Sátor építésben, – **הַנִּיחַ לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא** – nekí szánta az Örökkévaló a felállítást. – **שְׁלֵא הָיָה יְכוּל לְהַקִּימוֹ שׁוּם אָדָם מִחַמַּת** – nekí szánta az Örökkévaló a felállítást. – **כּוֹבֵד הַקְּרָשִׁים שְׂאִין** – Nem tudta senki sem felállítani a deszkák nehéz súlya miatt, – **כִּחַ בְּאָדָם לְזַקְפֵן** – mert nincs az emberben annyi erő, hogy fel tudja azt állítani, – **וּמֹשֶׁה הֶעֱמִידוֹ** – de Mózes mégis felállította. – **אֵמַר מֹשֶׁה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא** – Azt mondta Mózes az Örökkévaló előtt: – **אֵיךְ אֶפְשֶׁר הַקְּמָתוֹ עַל יְדֵי אָדָם** – „Hogyan lehet azt emberi erővel felállítani?” – **אָמַר לוֹ** – Azt válaszolta neki: – **עֲסוּק אֶתָּה בְּיָדְךָ** – „Tégy úgy a kezeddél, – **וְנִרְאָה בְּמַקְיָמוֹ** – hogy úgy látszódjon, mintha felállítanád, – **וְזָהוּ שְׁנֵאָמַר הוּקָם הַמִּשְׁכָּן** – És ezért van írva:²⁷ „...felállítódott a Sátor” – **הוּקָם מֵאֱלֹהֵי** – felállt magától. – **מִדְּרַשׁ רַבִּי תַנְחֻמָּא** – Midrás Tánchumá rabbi.²⁸

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֶתָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה בֵּן עֲשׂוֹ, וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה.
(שמות לט, מג)

És látta Mózes a teljes művet, és íme úgy készítették el azt, amint megparancsolta az Örökkévaló, akként készítették el, és megáldotta őket Mózes. (2Mózes 39:43.)

...és megáldotta őket Mózes. – Azt mondta nekik: – **יְהִי רְצוֹן** – Legyen az az Ő akarata, – **שְׁתַּשְׂרֶה שְׂכִינָהּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם** – hogy a Söchiná (az Isteni Jelenlét) nyugodjék kezetek munkáján. – **וְיִהְיֶה נֹעֵם ה' אֵלֵינוּ עֲלֵינוּ** – **וְהוּא אָחַד** – „Legyen velünk Istenünknek, az Örökkévalónak jóakarata stb.”,²⁹ – **וְגוֹמֵר** – Ez egyike annak a tizenegy [Mózesnek tulajdonított] zsoltárnak, – **מֵאַחַד עֲשָׂר מִזְמוֹרִים** – amely a „Mózes imája...” nyitósorú zsoltárral kezdődik.³⁰

וְשָׂמַתְּ שָׁם אֶת אֲרוֹן הָעֵדוּת, וְסַכַּתְּ עַל הָאָרֶץ אֶת הַפְּרָכָת. (שמות מ, ג)

És helyezd el ott a Bizonyosság Ládáját, és tedd védőnek a Láda elé a függőnyt. (2Mózes 40:3.)

... és tedd védőnek (vöszákotá) a Láda elé... – **לְשׁוֹן הַגָּנָה** – [„Vöszákotá”] kifejezés, amely „oltalmazást” jelent, – **שְׁהָרִי מְחִיצָה הֵיטָה** – mert ez [a függöny] egy válaszfal volt.

²⁷ 2Mózes 40:17.

²⁸ Pkudé 11.

²⁹ Zsoltárok 90:17.

³⁰ 90-100. zsoltár.

וְהִבֵּאתָ אֶת הַשֻּׁלְחָן וְעִרְכָתָּ אֹת עֲרֹכוֹ, וְהִבֵּאתָ אֶת הַמִּנְרָה וְהִעַלְתָּ אֹת נִרְתִּיהָ. (שמות מ, ד)

És vidd be az asztalt, és rendezd el felszerelését, és vidd be a menórát, és rakd föl mécseseit. (2Mózes 40:4.)

שְׁתֵּי מַעֲרָכוֹת שֶׁל לֶחֶם – ...és rendezd el felszerelését... – וְעִרְכָתָּ אֹת עֲרֹכוֹ – הפנים – A szinkenyerék két halmát.

וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת מַכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות מ, ט)

És kiterjesztette a Sátort a Hajlék fölé és reátette a Sátor borítóját felülről, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 40:19.)

– Ez a – הֵן יִרְעוּת הָעֲזִים – És kiterjesztette a Sátort... – וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל – a kecskeszőr kárpitokra utal.³¹

וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶץ וַיִּשֶׂם אֶת הַבַּדִּים עַל הָאָרֶץ, וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפְּרִית עַל הָאָרֶץ מִלְמַעְלָה. (שמות מ, כ)

És vette és elhelyezte a Bizonyságot a Ládába, és elhelyezte a rudakat a Ládán, és reátette a födelet a Ládára fölülről. (2Mózes 40:20.)

[Azaz:] a – הַלְוִיִּים – ...és elhelyezte a Bizonyságot... – אֶת הָעֵדוּת – a Kötéblákat.³²

וַיִּתֵּן אֶת הַשֻּׁלְחָן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה, מִחוּץ לַפֶּרֶךְ. (שמות מ, כב)

És elhelyezte az asztalt a találkozás Sátrába, a Hajlék oldalán, (jerech) észak felől, kívül a függönyön. (2Mózes 40:22.)

בְּחֻצֵי הַצִּפּוּנִי שֶׁל – ...a hajlék oldalán, észak felől... – עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפּוּנָה – [Azaz] a Ház szélességének északi felében.

– [A szószerinti fordítás az comb, de értelme:] – כְּתָרְגוּמוֹ צִדָּא – ...jerech... – יָרֵךְ – ahogyan Onkelosz fordítja: „cidá” [„az oldal”], – כִּי־יָרֵךְ הַזֶּה שֶׁהוּא בְּצִדּוֹ שֶׁל אָדָם – amiképpen a comb is az ember oldalán van.

וַיִּקְטֹר עָלָיו קְטֹרֶת סַמִּים, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות מ, כז)

³¹ Lásd a 2Mózes 35:11-hez tartozó Rási-kommentárt.

³² Lásd a 25:16-hoz tartozó Rási-kommentárt.

És füstölögtetett rajta füstölő fűszerszámot, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 40:27.)

שְׁחִירִית – **És füstölögtetett rajta füstölő fűszerszámot...** – וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת – Reggel és este, – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר – ahogy írva van:³³ – בְּבֹקֶר בְּהִיטִיבוֹ אֶת – „...reggelenként, midőn rendbe hozza a mécseket...”.

וְאֵת מִזְבַּח הָעֹלָה שֶׁם פָּתַח מִשְׁכַּן אֱהֵל מוֹעֵד, וַיַּעַל עָלָיו אֶת הָעֹלָה וְאֵת הַמִּנְחָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות מ, כט)

És az égőáldozati oltárt elhelyezte a Találkozás Sánta hajlékának bejáratánál, és bemutatta rajta az égőáldozatot és a lisztáldozatot, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 40:29.)

אֶף בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִלּוּאִים – Még [a kohániták] beiktatásának nyolcadik napján is, – שֶׁהוּא יוֹם הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן – amely a Szentélysátor felállításának napja volt. – שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה – Mózes elvégezte a szolgálatot, – וְהִקְרִיב קִרְבָּנוֹת צְבוּר – és bemutatta a közösségi áldozatokat, – חוּץ מֵאוֹתָן שֶׁנֶּצְטָוָה – kivéve azokat, amelyek Áronnak lettek megparancsolva azon a napon, – אֶהְרֹן בּוֹ בַּיּוֹם – amint írva van:³⁴ – „[És mondta Mózes Áronnak:] Jöjj közelebb az oltárhoz stb.”

אֶת הָעֹלָה – **...az égőáldozatot...** – עוֹלֹת הַתָּמִיד – [Azaz] a mindennapi égőáldozatot.³⁵

מִנְחַת נְסֻכִּים שֶׁל תָּמִיד – [Azaz] a *tamid* (mindennapi égőáldozat) öntőáldozatának lisztáldozatát. – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר – Amint írva van:³⁶ – וַעֲשׂוּן סֶלֶת – „És egy tized [éfa] lánglisztet – בָּלוּל בְּשֶׁמֶן וְגוֹמֵר – megkeverve egy negyed hin olajjal...”.

וְרַחֲצוּ מַמְנוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו, אֶת יְדֵיהֶם וְאֵת רַגְלֵיהֶם. (שמות מ, לא)

És abból mosták Mózes és Áron és fiai kezüket és lábukat. (2Mózes 40:31.)

וְרַחֲצוּ מַמְנוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנָיו – **És abból mosták (vöráchácu) Mózes és Áron...** – יוֹם שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים – A beiktatási [ceremónia] nyolcadik napján – הַשְּׁוֹי כָּלָם

³³ Uo. 30:7.

³⁴ 3Mózes 9:7.

³⁵ Amelyet nem szabad összetéveszteni az Áron által bemutatott égőáldozattal és a közösségi égőáldozattal, amelyeket Áron mutatott be (uo.).

³⁶ Fentebb 29:40.

– mindnyájan [Mózes, Áron és Áron fiai] egyenlők voltak – לְכֹהֵנָה – a papságban.³⁷
 – ותְּרַגְּמוּ – Onkelosznak [a „vöráchácu”-ra adott] fordítása: – וּמְקַדְּשִׁין מִנֶּה – „És felszentelik magukat belőle”,³⁸ – בּוּ בַיּוֹם – [mivel] ezen a napon – קָדַשׁ מֹשֶׁה עִמָּהֶם – Mózes [is] velük együtt szenteltetett fel.³⁹

כִּבְאֵם אֶל אֱהֵל מוֹעֵד וּבְקִרְבָּתָם אֶל הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה. (שמות מ, לב)

Midón beléptek a Találkozás Sátorába és midón közeledtek az oltárhoz, mosdást kellett végezniük, amint megparancsolta az Örökkévaló Mózesnek. (2Mózes 40:32.)

וּבְקִרְבָּתָם – ...és midón közeledtek (uvkarvátám)... – כְּמוֹ וּבְקִרְבָּם – Az „uvkárvátám” ugyanúgy, mint a „uvkarvám” azt jelenti, hogy – כִּשְׂיִקְרְבוּ – midón közelednek.

וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֱהֵל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן, וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת הַמִּשְׁכָּן. (שמות מ, לה)

És Mózes nem volt képes bemenni a Találkozás Sátorába, mert fölötte honolt a borulat, és az Örökkévaló dicsfénye betöltötte a hajlékot. (2Mózes 40:35.)

וְלֹא יָכֹל מֹשֶׁה לָּבוֹא אֶל אֱהֵל מוֹעֵד – És Mózes nem volt képes bemenni a Találkozás Sátorába... – וְכָתוּב אַחַד אוֹמֵר – Egy másik versben mégis ez áll:⁴⁰ – וּבְכֹא מֹשֶׁה אֶל אֱהֵל מוֹעֵד – „És amikor bement Mózes a Találkozás Sátorába...” – כֹּא – Majd jön egy harmadik vers,⁴¹ – וְהִכְרִיעַ בִּינֵיהֶם – és összhangba hozza a kettőt: – הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי – „...mert fölötte [a Sátor fölött] honolt a borulat.” – אֲמֹר מַעֲתָה – Mondhatjuk tehát: – כָּל זְמַן שֶׁהָיָה עָלָיו הָעֲנָן – amíg a felhő fölötte volt, – לֹא הָיָה יָכוֹל לָבוֹא – [Mózes] nem léphetett be; – נִסְתַּלַּק הָעֲנָן – mihelyst [azonban] a felhő elvonult, – נִכְנַס וּמְדַבֵּר עִמּוֹ – [Mózes] belépett és beszélt Vele.

³⁷ Az első hét napon Mózes egyedül volt *kohén* (3Mózes 8:28., lásd Rási *uo.*); a kilencedik naptól kezdve egyedül Áron és az ő leszármazottai a *kohének*. A nyolcadik nap volt az egyetlen olyan nap a történelemben, amikor Mózes, Áron és az ő fiai együtt osztoztak a papságban.

³⁸ Kifejezetten jelen időben fordítja.

³⁹ De feljebb (30:19.), ahol a kohének kézmosásáról van szó, a felszentelést jövőidőben írja, ugyanis ott már a kohének jövőbeli mosakodásáról van szó, amelyet minden nap egyedül ők végeznek a szolgálat előtt.

⁴⁰ 4Mózes 7:89.

⁴¹ Később a mi versünkben.

כִּי עָנַן יְהוָה עַל הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וְאֵשׁ תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ, לְעֵינֵי כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם.
(שמות מ, לח)

Mert az Örökkévaló felhőborulata volt a Hajlék fölött nappal, és tűz volt fölötte éjjel, Izráel egész házának szemei előtt minden vándorútjukon.
(2Mózes 40:38.)

...Izráel egész házának szemei előtt minden vándorútjukon (*mász'éhem*). – בְּכָל מִסְעֵי נִסְעִים – Minden egyes állomáshelyükön útjukon – הָיָה הָעָנָן שׁוֹכֵן – a felhő nyugodott – בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִחְנוּ שָׁם – A táborhelyüket is nevezik táborhely fölött. – הוּא קְרוֹי מִסְעָה – A táborhelyüket is nevezik vándorútnak. – וְכֵן נִיַּלַּךְ לְמִסְעָיו – Hasonlóan:⁴² „...továbbvonult előző szállásai mentén (lömászááú).” – וְכֵן אֵלֶּה מִסְעֵי – Hasonlóan:⁴³ „Ezek Izráel fiainak a táborhelyei (*mász'é*).” – מֵרַחֵם הַתְּנִיָּה – Mert a táborhelytől – תְּזַרְזְרוּ וְנִסְעוּ – továbbutaztak, – לְכִךְ נִקְרְאוּ כָּלן מִסְעוֹת – ezért nevezik ezeket vándorutaknak.

⁴² 1Mózes 13:3.

⁴³ 4Mózes 33:1.